

Το λειτουργικό πλαίσιο της Σταυροπροσκύνησης (Γεώργιος Ζαραβέλας, Θεολόγος)

/ [Πεμπτουσία](#)

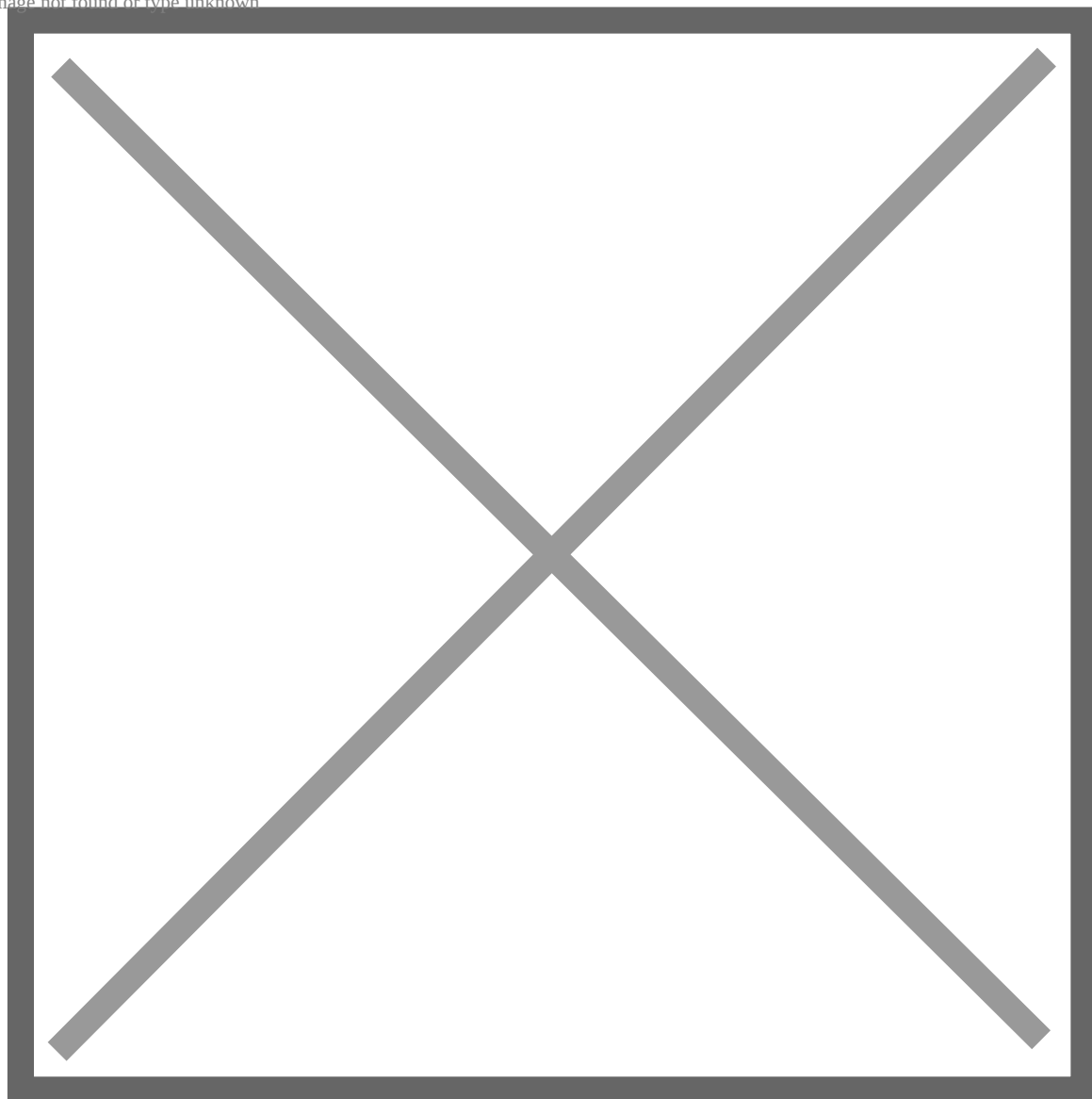

Η Εκκλησία, κατά την Γ΄ Κυριακή, αλλά και καθ' όλη την Δ΄ εβδομάδα των Νηστειών, προβάλλει μέσα στο εν γένει κατανυκτικό και ψυχωφελές κλίμα της νηστείας και ακριβώς στο μέσο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής τον Τίμιο Σταυρό του Κυρίου, για τον στηριγμό και την πνευματική ωφέλεια των πιστών. Η τοποθέτηση της προσκύνησης του Τιμίου Σταυρού κατά την ημέρα αυτή θεσμοθετήθηκε και για έναν ακόμα, πρακτικό λόγο. Η μνήμη της εύρεσης του Τιμίου Σταυρού από την αγία Ελένη τιμάται από την Ορθόδοξη Εκκλησία τη ΣΤ΄ του μηνός Μαρτίου, όπως μαρτυρά το συναξάριο της ημέρας στο αντίστοιχο Μηναίο.

Η ημέρα αυτή, δηλαδή η ΣΤ΄ Μαρτίου, συμπίπτει συνήθως με τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή. Δεν είναι δυνατό, επομένως, να τελεστεί η εορτή με τη δέουσα λαμπρότητα, καθότι το ύφος των ημερών είναι πένθιμο και δεν τελείται πλήρης Θεία Λειτουργία κατά τις καθημερινές, σύμφωνα με τους κανόνες ΜΘ΄ και ΝΑ΄ της Συνόδου της Λαοδικείας και ΝΒ΄ της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου. Οι πατέρες της μονής Στουδίου στην Κωνσταντινούπολη, οι οποίοι από τον Η΄ αι.

αναδιάρθρωσαν τις ακολουθίες του λειτουργικού βιβλίου του Τριωδίου, μετέθεσαν την εορτή του Σταυρού στην Γ΄ Κυριακή των Νηστειών, στο μέσο της Τεσσαρακοστής, καθιερώνοντας την πρόθεσή του στο μέσο του ναού προς προσκύνηση.

Image not found or type unknown

Φωτογραφία: agkyriaki.gr

Η Εκκλησία, με βάση όλα αυτά, υψώνει στο μέσο του ευχαριστιακού σώματος το πιο ισχυρό από τα όπλα της. Το τυπικό της τελετής έχει ως εξής. Ο ιερέας, μετά το πέρας της Δοξολογίας, κατά τη διάρκεια που οι χοροί ψάλλουν το ασματικό Άγιος ο Θεός, εισοδεύει εξερχόμενος από τη βόρεια πύλη του ιερού, φέροντας πάνω από το κεφάλι τον Τίμιο Σταυρό πάνω σε δίσκο στολισμένο με άνθη, κυρίως βιολέτες και δεντρολίβανο, και με τρία αναμμένα κεριά, τα οποία συμβολίζουν την τριαδικότητα των υποστάσεων του Θεού. Όταν φτάσει στο μέσο του ναού, πλησιάζει το ευπρεπισμένο μικρό τραπέζι -«τετραπόδιο», όπως αναφέρεται στα

ισχύοντα τυπικά, το περιέρχεται τρεις φορές και αφού σταθεί δυτικά από αυτό, στραμμένος προς την ανατολή, εκφωνεί «Σοφία ὀρθοὶ» και αποθέτει το δίσκο με τον Σταυρό σε αυτό. Στη συνέχεια θυμιάζει κυκλικά τρεις φορές τον Τίμιο Σταυρό, ψάλλοντας το τροπάριο «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου», το οποίο και επαναλαμβάνουν οι χοροὶ των ψαλτῶν ἀνά μία. Προσκυνεῖ, ἀκολουθῶς, τρεις φορές τον Σταυρό, ψάλλοντας το τροπάριο «Τὸν Σταυρόν σου προσκυνοῦμεν Δέσποτα, καὶ τὴν ἁγίαν σου Ἀνάστασιν δοξάζομεν», το οποίο και επαναλαμβάνουν ομοίως οι χοροὶ. Ακολουθεῖ ο ἀσπασμὸς του ἀπὸ τον ιερέα και ὅλο το λαό, ἐνόσω οι χοροὶ ψάλλουν τα διατεταγμένα τροπάρια, ὥσπου ὅλος ο λαὸς να προσκυνήσει τον Τίμιο Σταυρό, λαμβάνοντας ὡς εὐλογία ἀπὸ το χέρι του ιερέα ἄνθη ἀπὸ τον δίσκο του Σταυροῦ.

Ακολουθεῖ το ἀπολυτίκιο «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου» και ἀρχίζει ἡ Θεία Λειτουργία.

Ἡ νεώτερη συνήθεια τέλεσης της προσκύνησης του Σταυροῦ στο τέλος της Θείας Λειτουργίας και συγκεκριμένα μετὰ ἀπὸ το «Εἰη το ὄνομα Κυρίου» δεν μαρτυρεῖται σε καμία τυπική διάταξη, εἶναι τελετουργικά ἀβάσιμη και καλὸ θα ἦταν να ἀποφεύγεται, παρὰ το ὄφελος της ἐξυπηρέτησης των ἀργοπορημένων πιστῶν. Ἡ μετάθεση της τελετῆς μετὰ τη Θεία Λειτουργία ἀλλοιώνει τη δομὴ της, ἀλλὰ και το πλούσιο περιεχόμενο των συμβολισμῶν της.

Ο Σταυρὸς παραμένει πρὸς προσκύνηση στο κέντρο του ναοῦ ἕως και την Θ' Ὡρα της Παρασκευῆς της Δ' Εβδομάδας των Νηστειῶν που ἀκολουθεῖ. Ο ιερέας, μετὰ την ἀνάγνωση της εὐχῆς «Παναγία Τριάς, τὸ ὁμοούσιον κράτος» στο τέλος της Θ' Ὡρας, ἐξέρχεται ἀπὸ το ιερό, πλησιάζει τον Τίμιο Σταυρό στο μέσο του ναοῦ, και ἀφὸ θυμιάσει και τον προσκυνήσει, ἐπανεισάγει τον Σταυρό στο Ἱερό Βῆμα εὐλογώντας με αὐτόν το λαό, προπορευόμενου λαμπαδούχου με θυμιατό.

Το περιεχόμενο της ὑμνογραφίας διαποτίζεται ἀπὸ το σταυροαναστάσιμο μήνυμα των ἡμερῶν. Ἡ ἀκολουθία της εορτῆς του Τιμίου Σταυροῦ, εφόσον ἀνήκει στις δεσποτικές εορτές, συμψάλλεται με την ἀναστάσιμη ἀκολουθία ἀπὸ το βιβλίο της Παρακλητικῆς, ἔχοντας μάλιστα ιδιαίτερα ἀντίφωνα, ἀλλὰ και μοναδικὸ κανόνα στον ὀρθρο, καθὼς ο ἀναστάσιμος κανόνας του ἤχου της Κυριακῆς δεν ψάλλεται. Τα ὑμνολογικά μέρη της εβδομάδας αὐτῆς προέρχονται ἀπὸ τη γραφίδα του Θεοδώρου του Στουδίτου, που υπῆρξε ἕνας ἀπὸ τους καθιερωτῆς του εορτασμοῦ της προσκύνησης του Τιμίου Σταυροῦ κατὰ την ἡμέρα αὐτή, ἀλλὰ και την ἀκολουθούσα εβδομάδα.

Το φωτεινὸ παράθυρο της Ἀνάστασης του Κυρίου, το οποίο ἀνοίγει με την πρόθεσή του ο Τίμιος Σταυρὸς, γίνεται πασιφανὲς και στην ὑμνολογία της ἡμέρας. Ο

κανόνας του όρθρου της Κυριακής αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Εκτός από το περιεχόμενό του, το οποίο είναι σταυροαναστάσιμο και μας αποδεικνύει τη συνάφεια που έχει ο Τίμιος Σταυρός με την δι' αυτού τριήμερη νίκη του Χριστού, ακόμα και τα εξωτερικά, μορφολογικά χαρακτηριστικά του κανόνα μας προετοιμάζουν για το παγχαρμόσυνο γεγονός της Ανάστασης. Ο εν λόγω κανόνας έχει συντεθεί με πρότυπο τον κανόνα του όρθρου της Κυριακής του Πάσχα, δηλαδή έχει μελωδηθεί στον α' ήχο, με βάση τον ειρμό α' ωδής «Αναστάσεως ημέρα». Η αγγελία της Ανάστασης του Κυρίου περιτρέχει ολόκληρο τον κανόνα, πάντα όμως σε συνάφεια με την προσκύνηση του Τιμίου Σταυρού.

Βιβλιογραφία:

Βιολάκη Γ., Τυπικόν της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, Σειρά: Εκκλησιαστική Βιβλιοθήκη, εκδ. Βασ. Δ. Σαλίβερου, Αθήναι χ.χ. Θεοδώρου Ευ. Δ., Η μορφωτική αξία του ισχύοντος Τριωδίου. Συμβολή εις την Πρακτικήν Θεολογίαν, εκδ. Πανεπιστημίου Αθηνών, Εν Αθήναις 1986. Μπεκατώρου Γ. Γ., «Σταυρός· Αι εορταί του Τιμίου Σταυρού», ΘΗΕ, 11(1967), στ. 435. Παπαγιάννη Κων., Σύστημα Τυπικού των ιερών ακολουθιών του όλου ενιαυτού, εκδ. Αποστολικής Διακονίας, Αθήνα 2006. Φουντούλη Ιω. Μ., Τελετουργικά Θέματα, τ. Α', εκδ. Αποστολικής Διακονίας, Αθήνα 2002.